

УДК 340

DOI 10.33244/2521-1196.16.2021.27-36

Л. В. Гапоненко,

канд юрид наук, доцент,

Університет ДФС України

e-mail: Gaponenko777luda@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-4921-6377

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН

Проблематика статті визначена з огляду на обраний стратегічний курс України та взяті на себе зобов'язання, зокрема, в частині утвердження верховенства права та укріплення інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом з часу підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, – з другої. Крім того, Національною стратегією у сфері прав людини, яка прийнята з метою вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв'язання системних проблем у зазначеній сфері, першим принципом, на якому вона базується, визначено принцип верховенства права.

Метою статті є визначення особливостей реалізації принципу верховенства права в діяльності органів державної влади в контексті розв'язання проблеми захисту прав та свобод громадян.

У статті обґрунтовано потребу у підвищенні ефективності в діяльності органів державної влади відповідно до виникаючих потреб громадян. Наведено статистику та дано загальну оцінку дотримання верховенства права в Україні, що підтверджена положеннями про вимогу у дотриманні принципу верховенства права не лише у правових нормах та національних інституціях, а й у міжнародному праві.

Визначено, що, незважаючи на конституційне закріплення принципу, його часто «теоретичне» сприйняття не сприяє його практичному використанню в діяльності органів влади щодо реалізації їх найвищого призначення – захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Окреслено проблему низької довіри суспільства до органів державної влади та визначено, що верховенство права, в першу чергу, має гарантувати стан високої довіри до органів державної влади з огляду на те, що саме відповідні інституції в змозі забезпечити захист прав та свобод громадян.

Акцентована увага на суб'єктному складі процесу забезпечення принципу верховенства права та аргументовано, чому не лише саме громадянське суспільство повинно перейматися питанням верховенства права в діяльності органів державної влади, а й самі

зазначені суб'єкти повинні регламентувати свою діяльність, максимально наблизивши її до потреб та проблем суспільства.

Як висновок, визначено, які особливості реалізації принципу верховенства права в діяльності органів державної влади з метою захисту прав та свобод громадян. Таким чином, зосередження на теоретико-прикладних аспектах проблем реалізації принципу верховенства права при здійсненні державної політики щодо захисту прав та свобод громадян зумовлено викликами сьогодення в контексті внутрішньоправових та євроінтеграційних процесів. Це спонукає науковців до пошуку нових ефективних форм захисту прав та свобод громадян та їхніх гарантій, що матимуть пріоритет над інтересами держави, інтересами суспільства та відомчими інтересами крізь призму принципу верховенства права. Крім того, в контексті уніфікації законодавства цей принцип стає універсальним, що зобов'язує органи державної влади, завдяки відповідним механізмам та юридичним інструментам, впроваджувати його на глобальному, регіональному та національному рівнях з метою розвитку соціальної держави та демократичного суспільства.

Ключові слова: верховенство права, державна політика, права та свободи, громадянство, правова держава.

Метою статті є визначення особливостей реалізації принципу верховенства права в діяльності органів державної влади в контексті розв'язання проблеми захисту прав та свобод громадян.

Постановка проблеми. Діяльність органів державної влади потребує підвищення ефективності відповідно до виникаючих потреб громадян. Процес їх реформування має ґрунтуватися на принципах, вивірених правовою практикою, зокрема принципі верховенства права як фундаментальній засаді діяльності органів державної влади. Якщо змодельовати формулу «верховенство права = рівню захисту прав та свобод громадян», а ключовим органом у цьому процесі є правоохоронні органи, то, на жаль, статистика невтішна. У звіті 2020 року «Реформи у сфері верховенства права в Україні: звіт за 2020 рік» в Україні судова система загалом, а також прокуратура, згідно з дослідженнями, мають стабільно високий рівень недовіри. Відповідно до досліджень, проведених у листопаді 2019 року, недовіра судовій системі загалом становила 73 %, прокуратурі – 63%. У 2020 році підвищився рівень недовіри до судової системи загалом (до 77 %) та до прокуратури (до 68 %) згідно з дослідженням, проведеним у грудні 2020 року.

За даними Світового банку, загальна оцінка дотримання верховенства права в Україні підвищилася з 23,08 у 2014 році до 25,48 у 2019 році. Згідно з даними Індексу верховенства права Світового проекту правосуддя загальна оцінка дотримання верховенства права в Україні підвищилася з 0,48 у 2015 році до 0,51 у 2020 році. Однак навіть за такої динаміки Україна посідає 72 місце з 128 країн світу в загальному рейтингу. Її статистичні показники в 2020 році гірші за Білорусь, Боснію і Герцеговину.

Верховенство права протистоїть ідеї, що окремі посадові особи або органи влади можуть бути вище закону або володіти надмірно широкими повноваженнями і, таким чином, здійснювати свавілля. Доктрина верховенства права вимагає, щоб норми були опублікованими, стабільними і передбачуваними у своєму застосуванні. Вона вимагає доступності системи правосуддя та її незалежності від виконавчої та законодавчої гілок влади, щоб судді виносили рішення тільки на підставі фактів і законів. Згідно із сучасною

доктриною верховенства права члени суспільства повинні мати можливість брати участь у створенні та зміні законів, які регулюють їх поведінку.

До дотримання принципу верховенства права закликають не лише правові норми та національні інституції, а й міжнародне право та представники міжнародного співтовариства. Зокрема, Президент Світового конгресу українців Павло Грод під час онлайн-форуму «Діалоги про реформи: на шляху до Вільнюса» 17.11.2020 зауважив: «доки верховенство права не інтегроване в українську реальність, реального прогресу важко очікувати, може відбутися також відкат реформ. Верховенство права і дотримання судових процедур є ключовими в цьому аспекті. І попередні президентства, і сучасна конституційна криза показують, що не може бути економічного процесу, не може бути зовнішніх інвестицій без дотримання верховенства права».

Щорічний індекс рівня верховенства права, який вимірює і публікує проєкт World Justice Project по країнах світу, охоплює 8 груп показників [1] обмеження державної влади; відсутність корупції; порядок і безпеку; фундаментальні права; відкритість уряду; правозастосування; громадянське та кримінальне правосуддя.

Принцип верховенства права є надзвичайно актуальним для України сьогодні в контексті як її міжнародної діяльності, так і внутрідержавної діяльності. Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з другої, Україна визначила свій стратегічний курс та взяла на себе зобов'язання, зокрема, в частині утвердження верховенства права та укріплення інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та органів правопорядку і судових органів зокрема.

Вимога принципу верховенства права відтворюється у частині другій статті 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2]. Передбачений Конституцією України принцип верховенства права вимагає підпорядкування діяльності державних інститутів потребам реалізації та захисту людини, забезпечення їх пріоритетності перед усіма іншими цінностями демократичного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип верховенства права є однією з основних ознак сучасної соціальної правової держави, в якій право підкоряє собі державну владу, а основні права людини та її соціальна безпека становлять зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом. Тобто специфічною ознакою такої держави як вищої форми політичного буття є відповідність закону праву (правовий закон) і його верховенство [3]. На думку А. Зайця, принцип верховенства права конкретизується в таких складових: принцип мінімальної достатності правового регулювання суспільних відносин і всезагальності права, принцип зв'язаності держави правами і свободами громадян, принцип позапартійності права, його відносної самостійності щодо політичних сил; верховенство Конституції та законів України [4].

Як зазначає В. Гайворонський, принцип верховенства права означає, що у правовій державі має панувати закон, а не інтереси осіб, у руках яких у певний момент перебуває влада; функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб'єктами права на основі закону. Неухильне дотримання принципів верховенства права та верховенства закону покликане забезпечити права і свободи людини у всіх сферах життя, а зі сторони підвладних – повагу до законів та органів влади [5].

Виклад основного матеріалу. Сила держави, на якій вона ґрунтується, законна лише в тому випадку, якщо вона застосовується відповідно до права, якщо вона цілковито слугує йому. При цьому закон, зобов'язуючи окремого громадянина до дотримання загальноприйнятих правил поведінки, водночас чітко окреслює межі прерогатив держави стосовно індивідуальної свободи. Отже, принцип верховенства закону вимагає, щоб діяльність усіх органів державної влади здійснювалася на правовій основі та відповідала умовам легітимності [6].

«Верховенство права» (правовладдя) як невідокремний елемент системи цінностей, що їх покладено в основу сучасного європейського правопорядку, належить до тріади принципів спільної спадщини європейських народів поряд із такими її складниками, як правдива демократія й людські права.

Українська формула правовладдя як засади національного конституційного ладу є двоскладовою: відповідно до першого складника «верховенство права в Україні визнається», відповідно до другого – «верховенство права в Україні діє». Що стосується першого – імперативу визнання правовладдя державою, то Україна виконала його як на міжнародному рівні (шляхом приєднання до Статуту Ради Європи та ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року), так і на національному (шляхом унормування принципу верховенства права передусім у розділі I «Загальні засади» Конституції України, завдяки чому він сукупно з іншими принципами цього розділу визначає український конституційний лад, а також шляхом унормування цього принципу у звичайних законах держави як керівного для діяльності різних органів державної влади).

Другий складник «верховенства права» (правовладдя) висуває імператив його дієвості, тобто ефективності, чим, власне, і здійснюється забезпечення його практичної значущості. Ідеться насамперед про сукупність національних інституцій, механізмів і процедур, що є доконечними для того, щоб особа була спроможною володіти людською гідністю та захистити себе від свавільних дій держави (її органів і посадових осіб). Цей складник спрямовано здебільшого на вимогу щодо наявності в політичній та юридичній системах держави тих інституційних (структурних) елементів, що в поєднанні з відповідними юридичними процедурами забезпечують інституційний та процесовий механізми верховенства права (правовладдя) [7].

Крім того, Національною стратегією у сфері прав людини, яка прийнята з метою вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв'язання системних проблем у зазначеній сфері, першим принципом, на якому вона базується, визначено принцип верховенства права [8].

Враховуючи зміст статті 8 Конституції України та практику Конституційного Суду України, верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади. Таким чином, верховенство права означає, що органи державної влади обмежені у своїх діях заздалегідь регламентованими та оголошеними правилами, які дають можливість передбачити заходи, що будуть застосовані в конкретних правовідносинах, і, відповідно, суб'єкт правозастосування може передбачати й планувати свої дії та розраховувати на очікуваний результат.

Тим більше, у кризових ситуаціях ризику непропорційного обмеження прав і свобод людини зростають, що потребує особливого контролю з боку суспільства. Поряд

із першочерговими завданнями щодо зміцнення національної безпеки, подолання економічної та екологічної кризи, реформування державного управління забезпечення прав та свобод людини залишається головним обов'язком держави та має визначати зміст і спрямованість діяльності держави в усіх її зусиллях.

Розбіжності значень, що їх надано поняттю «верховенство права» (так само як і поняттю «Rechtsstaat»), можуть викликати сумніви в його корисності як основоположної концепції публічного права. Однак існує потреба у його осягненні, а відтак – його чіткому розумінні – і тому, що це поняття міститься в багатьох юридичних текстах, і тому, що досягнуто сприйняття верховенства права як основоположної складової будь-якого демократичного суспільства. Поглянувши на міжнародні та національні [юридичні] інструменти, праці науковців, суддів та інших, складається враження, що на сьогодні існує консенсус щодо ключового значення поняття «верховенство права» та щодо елементів, охоплених ним. Верховенство права застосовне як до публічних, так і до приватних осіб, набуває свого розширеного варіанта завдяки восьми «інгредієнтам» верховенства права, що включає:

- доступність закону (у тому значенні, що закон має бути зрозумілим, чітким та передбачуваним);
- питання юридичних прав мають бути вирішені нормами права, а не на основі дискреції;
- рівність перед законом;
- влада має здійснюватися у правомірний, справедливий та розумний спосіб;
- права людини мають бути захищені;
- мають бути забезпечені засоби для розв'язання спорів без надмірних матеріальних витрат чи надмірної тривалості;
- суд має бути справедливим;
- дотримання державою як її міжнародно-правових обов'язків, так і тих, що обумовлені національним правом [9].

Незважаючи на конституційне закріплення принципу, його часто «теоретичне» сприйняття не сприяє його практичному використанню в діяльності органів влади щодо реалізації їх найвищого призначення – захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні.

З метою встановлення нових та налагодження вже існуючих механізмів забезпечення принципу верховенства права необхідно вбачається відмова від застарілого правового мислення та формування сучасного, яке засноване на природному типі праворозуміння, що не обмежується трактуванням права як системи норм, встановлених або санкціонованих державою, а розглядає його як загальногуманістичну цінність, інститут, що стоїть на сторожі прав і свобод особистості, як силу, що регулює функціонування самої влади та захищає громадянина від її можливого свавілля права [5].

Верховенство права зумовлює забезпечення у законі таких положень: чіткості меж і характеру здійснення відповідних дискреційних повноважень державних органів; гарантій від довільного втручання влади у права особи; правової визначеності; доступності та передбачуваності закону тощо.

Верховенство права насамперед має гарантувати стан високої довіри до органів державної влади з огляду на те, що саме відповідні інституції в змозі забезпечити захист прав та свобод громадян. П. М. Рабінович значення верховенства права для розвитку правової системи України розглядає за двома напрямками. По-перше, це подолання деструктивних

положень самої правової реальності: невідповідності правового нормування системи соціальних відносин; існування різних правових колізій; розповсюджених правових міфів і ілюзій тощо. По-друге, це подолання деструктивних положень, пов'язаних із правовою реальністю: державного монополізму на право, який затвердився; сформованого в соціальному середовищі правового нігілізму; сформованої сфери неправової практики тощо. Інший аспект проблеми верховенства права пов'язаний з питанням про визнання визначальної ролі прав людини відповідно до інших правових цінностей. Звертає на себе увагу факт, що це визнання пріоритетності домінування прав людини пов'язується винятково з діяльністю держави та поширюється на всі державні структури [10].

Ю. О. Ноговіцина констатує: «Верховенство права передбачає наявність прозорого, стабільного та ефективного законодавства, незалежних конституційних та судових органів, ефективне врядування на місцевому та загальнодержавному рівнях, кваліфіковану незалежну і ефективну судову владу, систему відповідальних правоохоронних органів, вільні засоби масової інформації [11].

Не лише саме громадянське суспільство повинно перейматися питанням верховенства права в діяльності органів державної влади, а й самі зазначені суб'єкти повинні регламентувати свою діяльність, максимально наблизивши її до потреб та проблем суспільства.

Зокрема, завданнями Уряду для досягнення верховенства права є [12]: забезпечення правового захисту населення шляхом впровадження обов'язковості та неминучості виконання судових рішень; створення якісної мережі безоплатної правової допомоги та підвищення рівня правової освіченості українців, що допоможе громадянам вирішувати їхні проблеми у правовий спосіб, зменшить рівень побутової корупції та сприятиме розвитку громадянського суспільства в Україні; створення ефективної пенітенціарної системи, що надасть можливість зберегти соціально корисний громадянський потенціал та повернутися засудженим до нормального й повноцінного життя; перехід до єдиного нотаріату та запровадження електронної системи, що забезпечить доступність нотаріальних дій у кожному нотаріальному окрузі, закріплення гарантій вчинення нотаріальних дій для незахищених верств населення, спрощення роботи нотаріуса і, як наслідок – пришвидшення вчинення нотаріальних дій для громадян; захист права власності, що надасть убезпечення бізнесу та громадян від проявів рейдерства, обману, покращення інвестиційного клімату в державі та збільшення привабливості України для інвесторів завдяки їх впевненості у непорушності прав на відповідні активи; забезпечення належного виконання антикорупційного законодавства та створення умов для функціонування прозорої системи інституцій, що борються з корупцією.

Висновки. Отже, до особливостей реалізації принципу верховенства права в діяльності органів державної влади з метою захисту прав та свобод громадян належать: спрямований на утвердження і забезпечення прав людини; права і свободи людини і громадянина та їхні гарантії мають пріоритет над інтересами держави, інтересами суспільства та відомчими інтересами; правомірний характер дій та рішень органів державної влади; пов'язується тільки із демократичним суспільством та інституціями, що забезпечують його належне функціонування; верховенство права зумовлює забезпечення у законі таких положень: чіткості меж і характеру здійснення відповідних дискреційних повноважень державних органів; гарантій від довільного втручання влади у права особи; правової визначеності; доступності та передбачуваності закону тощо; держава, як всі інші суб'єкти різноманітних

суспільних відносин, зобов'язана дотримуватися правових приписів, оскільки вона є гарантом прав і свобод людини та громадянина; прийняття правових актів згідно з нормативно встановленими процедурами та доведення їх до відома громадськості; діяльність органів держави у правовій формі та на підставі правових норм; держава повинна створити сприятливі умови для належного впровадження принципу верховенства права в усі суспільні відносини, закріплення на законодавчому рівні гарантій його забезпечення та механізму захисту у разі порушення принципу.

У плані майбутнього постає питання, як можуть бути збережені та набути свого подальшого розвитку досягнення верховенства права в умовах, коли фізичні особи все більшою мірою стають пов'язаними новими способами здійснення влади та зазнають впливу від цього. Ця тема стосується не лише діяльності міжнародних організацій, вона також є важливою для сфери публічно-приватного партнерства і для всіх сфер, що раніше були винятково національного рівня, але згодом набули транснаціонального характеру. Верховенство права має бути приведене до такого стану, коли свобода для всіх буде забезпечена навіть у тих ділянках, де гібридні (державно-приватні) суб'єкти чи приватні особи є відповідальними за виконання завдань, які раніше належали до сфери компетенції державних органів. Сутність верховенства права як керівного принципу в плані майбутнього має бути розширено так, щоб охопити не лише ділянку співпраці між державою і приватними суб'єктами, а й діяльність приватних суб'єктів, можливості яких порушувати особисті права є такими ж, як і можливості органів державної влади. Владні органи на національному, транснаціональному і міжнародному рівнях – усі вони повинні діяти як гаранті основоположних принципів та елементів традиційного верховенства права у зазначених ділянках [9, с. 182].

Таким чином, концентрація уваги на теоретичних і практичних аспектах верховенства права в Україні, включаючи його реалізацію в діяльності органів влади, зумовлена викликами не лише державно-національного, але й глобально-світового рівня. Саме в такому поєднанні внутрішніх і зовнішніх вимірів осмислення принципу верховенства права та його реалізація у правовій системі мають значні перспективи в сучасній Україні [13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Rule of Law Index. The World Justice Project. URL: <http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index>.
2. Конституція України: станом на 1 січня 2020 року: відповідає офіційному тексту // Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Оніщенко Н. М. Юридична відповідальність держави перед особою // Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: монографія / кол. авторів; За ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. К.: Юрид. думка, 2007. С. 90–123.
4. Засць А. Принцип верховенства права (теоретико-методологічне обґрунтування). *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1. С. 3–13.
5. Гайворонський В. Яким має бути механізм впровадження принципу верховенства права. *Право України*. 2005. № 10.
6. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: у 2-х кн. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2008.

7. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII, від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.

8. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 // Законодавство України: база даних / Президент України. URL: president.gov.ua.

9. Верховенство права. Європейська комісія «За демократію через право». Доповідь схвалена Венеційською комісією на 86 пленарному засіданні (Венеція 25–26 березня 2011 року). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.

10. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького суду. *Юридичний вісник України*. 2005. № 48. С. 12.

Ноговіцина Ю. О. Верховенство права в Україні як складова інтеграційного процесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. Вип. 35–36. С. 115–119

11. Верховенство права та боротьба з корупцією. Урядовий портал: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupsiyeu>.

12. Максимов С. І Верховенство права в діяльності органів виконавчої влади: прагнення до європейських стандартів. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2010 р. № 20. С. 18–29.

REFERENCES

1. Rule of Law Index. The World Justice Project. URL: <http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index>.

2. Konstytutsiya Ukrainy: stanom na 1 sichnya 2020 r.: vidpovidaye ofitsynomu tekstu. Zakonodavstvo Ukrainy: baza danykh / Verkhov. Rada Ukrainy URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Onishchenko N.M. Yurydychna vidpovidal'nist' derzhavy pered osoboyu // Problemy realizatsiyi prav i svobod lyudyny ta hromadyanyna v Ukraini: Monohrafiya / Kol. avtoriv; Za red. N. M. Onishchenko, O. V. Zaychuka. K.: Yuryd. dumka, 2007. S. 90–123.

4. Zayets' A. Pryntsyp verkhovenstva prava (teoretyko-metodolohichne obhruntuvannya). *Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrainy*. 1998. № 1. S. 3–13.

5. Hayvorons'kyu V. Yakym maye buty mekhanizm vprovadzhennya pryntsypu verkhovenstva prava. *Pravo Ukrainy*. 2005. №10.

6. Pryntsyp verkhovenstva prava: problemy teorii ta praktyky: U 2-kh kn. / Za zah. red. YU. S. Shemshuchenka. K.: Yurydychna dumka, 2008.

7. Rishennya Konstytutsiyonoho Sudu Ukrainy (Druhyy senat) u справі за konstytutsiynoyu skarhoyu hromadyanky Ukrainy Levchenko Ol'hy Mykolayivny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrainy (konstytutsiynosti) pryypysu punktu 5 rozdilii III «Prykintsevi polozhennya» Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pensiyonoho zabezpechennya» vid 2 bereznya 2015 roku № 213–VIII vid 18

chervnya 2020 roku № 5-r(II)/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.

8. Pro Natsional'nu stratehiyu u sferi prav lyudyny: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 24 bereznya 2021 roku № 119/2021. Zakonodavstvo Ukrayiny: baza danykh / Prezydent Ukrayiny. URL: president.gov.ua.

9. Verkhovenstvo prava. Yevropeys'ka komisiya «Za demokratiyu cherez pravo». Dopovid' skhvalena Venetsiys'koyu komisiyeyu na 86 plenarnomu zasidanni (Venetsiya 25-26 bereznya 2011 r.). *Pravo Ukrayiny*. 2011. № 10. S. 168-184.

10. Rabinovych P. M. Verkhovenstvo prava v interpretatsiyi Strasburz'koho sudu // Yurydychnyy visnyk Ukrayiny. 2005. № 48. S. 12.

11. Nohovitsyna YU. O. Verkhovenstvo prava v Ukrayini yak skladova intehtratsiynoho protsesu. *Visnyk Kyyvivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2007. Vyp. 35–36. S. 115–119.

12. Verkhovenstvo prava ta borot'ba z koruptsiyeyu. Uryadovyy portal: Ofitsiynyy veb-sayt. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu>.

13 Maksymov S.I. Verkhovenstvo prav v diyal'nosti orhaniv vykonavchoyi vlady: prahnennya do yevropeys'kykh standartiv. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovryaduvannya*. 2010. № 20. S. 18–29.

L. V. Gaponenko. Problems of the implementation of the principle of the rule of law in the implementation of state policy to protect the rights and freedoms of citizens

The issues of the article are determined in view of the chosen strategic course of Ukraine and the commitments made, in particular, in terms of establishing the rule of law and strengthening institutions at all levels in the field of governance in general since the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, The European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part. In addition, the National Strategy in the field of human rights, which was adopted to improve the activities of the state to promote and ensure human rights and freedoms, create effective mechanisms for their implementation and protection, solving systemic problems in this area, the first principle on which it is based, the principle of the rule of law is defined.

The purpose of the article is to determine the features of the implementation of the principle of the rule of law in the activities of public authorities in the context of solving the problem of protection of rights and freedoms of citizens.

The article substantiates the need to increase efficiency in the activities of public authorities in accordance with the emerging needs of citizens. Statistics are given and a general assessment of the rule of law in Ukraine is given, which is confirmed by the provisions on the requirement to respect the rule of law not only in legal norms and national institutions, but also in international law and representatives of the international community.

It is determined that despite the constitutional enshrinement of the principle, its often “theoretical” perception does not contribute to its practical use in the activities of public authorities to implement their highest purpose - the protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine. The problem of low public trust in public authorities is outlined and it is determined that the rule of law, first of all, should guarantee a state of high trust in public authorities, given that the relevant institutions are able to protect the rights and freedoms of citizens.

Emphasis is placed on the subjective composition of the process of ensuring the rule of law and it is argued why not only civil society should care about the rule of law in the activities of public authorities, but also these entities should regulate their activities as close as possible to needs and problems society.

In conclusion, it is determined what are the features of the implementation of the principle of the rule of law in the activities of public authorities in order to protect the rights and freedoms of citizens. Thus, the focus on theoretical and applied aspects of the implementation of the rule of law in the implementation of state policy to protect the rights and freedoms of citizens, due to today's challenges in the context of domestic law and European integration processes. This encourages scholars to seek new effective forms of protection of the rights and freedoms of citizens and their guarantees that will take precedence over the interests of the state, the interests of society and departmental interests, through the prism of the rule of law. In addition, in the context of unification of legislation, this principle becomes universal, which obliges public authorities, through appropriate mechanisms and legal instruments, to implement it at the global, regional and national levels in order to develop the welfare state and democratic society.

Keywords: *rule of law, public policy, rights and freedoms, citizenship, rule of law.*

Стаття надійшла до редколегії 8 вересня 2021 року